

Temanotat

Kina: Xinjiang. Protestene i 2009 og forhold ved eventuell retur.

Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon (Landinfo) skal som faglig uavhengig enhet innhente og analysere informasjon om samfunnsforhold og menneskerettigheter i land som Utlendingsdirektoratet, Utlendingsnemnda og Justis- og politidepartementet til enhver tid har behov for kunnskap om for å kunne løse sine oppgaver.

Landinfos rapporter og temanotater er basert på opplysninger fra både offentlige og ikke offentlige kilder. Opplysningene er innsamlet og behandlet i henhold til kildekritiske standarder. Kilder som av ulike grunner ikke ønsker å bli offentliggjort, er ikke nevnt ved navn.

Opplysningene som blir lagt fram i rapportene og temanotatene, kan ikke tas til inntekt for et bestemt syn på hva praksis bør være i utlendingsforvaltningens behandling av søknader. Landinfos rapporter og temanotater er heller ikke uttrykk for norske myndigheters syn på de forhold og land som rapportene omhandler.

© Landinfo 2011

Materialet i denne publikasjonen er omfattet av åndsverklovens bestemmelser. Uten særskilt avtale med Landinfo er enhver eksemplarfremstilling og tilgjengeliggjøring bare tillatt i den utstrekning det er hjemlet i lov.

Alle henvendelser om Landinfos rapporter kan rettes til:

Landinfo
Utlendingsforvaltningens fagenhet for landinformasjon

Storgaten 33 A

Postboks 8108 Dep

N-0032 Oslo

Tel: 23 30 94 70

Fax: 23 30 90 00

E-post: mail@landinfo.no

www.landinfo.no

Temanotat **Kina: Xinjiang. Protestene i 2009 og forhold ved eventuell retur.**

SUMMARY

In early July 2009 protests arose in Urumqi, the capital of Xinjiang Uyghur Autonomous Region. These soon escalated to acts of violence between groups of Uyghurs and Han Chinese. Large security forces were mobilized and many people were detained or arrested. After the riots, the government set up a comprehensive and prolonged internet and telephone blockade. The riots resulted in many casualties, but the communication blockade and lack of transparency have caused difficulties for organizations, journalists and others who have tried to establish how many were killed or wounded, as well as how many were arrested and what sentences they were given in subsequent court cases. In addition, allegations of enforced disappearances have been made.

This paper was written on a request by the Directorate of Immigration where one of the questions concerned the possible return to China of Uyghur asylum seekers. Therefore, a chapter of this paper deals with known returns of Uyghurs to China in recent years and what is known about these.

SAMMENDRAG

I begynnelsen av juli 2009 oppsto det protester i Xinjiangs hovedstad Urumqi som snart utartet til voldshandlinger mellom grupper av uighurer og han-kinesere. Store sikkerhetsstyrker ble satt inn og mange personer ble anholdt eller arrestert. I etterkant av urolighetene innførte myndighetene en omfattende og langvarig telefon- og Internettblokade i Xinjiang. Protestene førte til mange drepte og sårede, men kommunikasjonsblokaden og manglende innsyn har gjort det vanskelig for organisasjoner, journalister og andre å bringe på det rene både hvor mange som ble skadd eller drept, hvor mange som ble arrestert og hva slags dommer disse fikk i retts sakene som fulgte. I tillegg har det kommet anklager om tvungne forsvinninger.

Dette notatet er skrevet på bakgrunn av en forespørsel fra Utlendingsdirektoratet hvor også forholdene rundt eventuell retur til Kina av uighurske asylsøkere var et tema. Siste del av notatet tar derfor for seg kjente returer av uighurer til Kina de siste årene og hva som vites om disse.

INNHold

1. Innledning	5
1.1 Bakgrunn	5
2. Protestene i juli 2009	6
3. Etter protestene	7
3.1 Domsavgiselsler etter protestene og rettssikkerhet i Xinjiang.....	8
3.1.1 Domsavgiselsler	8
3.1.2 Rettsikkerhet	9
3.1.3 Tvungne forsvinninger.....	10
4. Forhold ved eventuell retur	11
4.1 Nylige returer fra Kambodsja og Laos	11
4.2 Tidligere returer fra andre naboland	12
4.3 Menneskerettsorganisasjoners vurderinger av eventuell retur til Kina	13
4.4 Kinesiske myndigheters oversikt over eksilmiljøer.....	14
5. Oppsummering	15
6. Referanser	16
6.1 Skriftlige kilder.....	16
6.2 Muntlige kilder	21

1. INNLEDNING

Bakgrunnen for dette notatet er en forespørsel som Landinfo fikk fra Utlendingsdirektoratet (UDI) før informasjonsinnhentingsreisen til Kina i november 2010. Forespørselen gjaldt en oppdatering om utviklingen i Xinjiang etter juli 2009 og om forholdene for uighurer som enten bor der eller som måtte returnere dit etter eventuelt avslag på asylsøknad i utlandet.

For en detaljert bakgrunn om Xinjiang fram til medio 2009 om menneskerettssituasjonen generelt samt religionsfrihet og kampen mot de såkalte "three evils" (terrorisme, separatisme og religiøs ekstremisme), vises det til Landinfos temanotat *Kina: Uighurene i Xinjiang* (Landinfo 2009). Notatet fra 2009 omhandler også tilgangen til informasjon og kilder i Xinjiang (s. 5), og det meste av denne informasjonen er fortsatt gyldig. Det foreligger ofte lite fyllestgjørende informasjon om politiske og etniske konflikter i Xinjiang. Når det gjelder urolighetene i juli 2009, er selvsagt den påfølgende kommunikasjonsblokaden én grunn til dette. En annen grunn er den spente situasjonen i Xinjiang generelt, samt sensuren og myndighetenes fokus på harmoni og "etnisk enhet". I tillegg kommer manglende innsynsrett og hyppig hemmelighetsstempling av saker som angår etnisk baserte konflikter, "statens sikkerhet" og/eller de "three evils". Det er derfor mye som er uvisst både hva gjelder domsavsigelser og iverksatte straffer etter protestene i 2009 og når det gjelder den generelle politiske og sikkerhetsmessige situasjonen i Xinjiang. Samtidig er dette viktige tema for en del organisasjoner, journalister og andre, og deres rapporter gjør det mulig å danne seg et bilde, om enn ufullstendig, av forholdene i Xinjiang.

1.1 BAKGRUNN

Strange that the Chinese should for so many centuries have ruled, and should still rule, this distant alien race! Unlike Mongolia and Tibet, which have racial and cultural affinities with China, Turkistan seems to have no connection with the Middle Kingdom.

– Eric Teichman¹, britisk konsul, 1937 –

Turkistan, Øst-Turkestan, Tartaria, Mugholistan, Kashgaria – eller Xinjiang uighurske autonome region (XUAR), som området kalles i dag – er en administrativ enhet på provinsnivå i Folkerepublikken Kina og utgjør ca. 1/6 av landets samlede areal. Regionen har opp gjennom historien hatt varierende grad av tilknytning til eller uavhengighet fra skiftende kinesiske dynastier, og siste forsøk på uavhengighet tok slutt med det kinesiske Folkets frigjøringshærs innmarsj i regionen i 1949, samme år som Folkerepublikken ble proklamert.

Uighurene er en muslimsk, tyrkisktalende folkegruppe som tradisjonelt har drevet med oasejordbruk (mye av Xinjiang er dekket av ørken) og handel (silkeveien gikk gjennom byer som Yarkand, Khotan og Kashgar). Blant annet på grunn av regionens beliggenhet langs de gamle handelsveiene, har det lenge også bodd andre folkeslag, som kasakher, kirgisere, mongoler og han-kinesere, i Xinjiang. I de senere årene har et økende antall han-kinesere flyttet til Xinjiang, mye på grunn av de økonomiske

¹ (Teichman 1937, s. 138)

mulighetene de ser der. Human Rights Watch (2005) anslår at ca. 1,2 millioner han-kinesere flyttet dit bare i løpet av 1990-tallet.

Uighurene utgjorde ved folketellingen i 2000 ca. 45 % av Xinjiangs totale innbyggertall på 18,5 millioner. Han-kinesere utgjorde rundt 41 % og resten er mindre minoriteter som kasakher og *hui* (kinesisktalende muslimer) (Toops 2004). I 1953 var forholdet 75 % uighurer og 6 % Han, og folketallet var 4,9 millioner. Han-kinesernes stadig sterkere økonomiske stilling og den tilsvarende dominante posisjonen som etter hvert har blitt inntatt av kinesisk språk (mandarin) i forhold til uighursk, har ført til en del etnisk baserte konflikter i Xinjiang. En til tider kompromissløs politikk fra det kinesiske kommunistpartiet på områder som språk, religionsutøvelse og andre kulturuttrykk – i Xinjiang lenge representert ved partisekretær Wang Lequan – har også bidratt til en anspent stemning.

De økonomiske og arbeidsmarkedsrelaterte forskjellene mellom de to folkegruppene er store. Han-kineserne besitter i stor grad de beste jobbene og blant andre Congressional Executive Commission on China (2010d) har dokumentert at det i stillingsutlysninger søkes eksplisitt etter han-kinesere, også i offentlige foretak, og at en stor prosentandel ledige stillinger er eksplisitt reservert for dem. Økonomisk marginalisering av uighurer gjennom arbeidsdiskriminering omtales også av Human Rights Watch (2011a).

I tillegg utøver provinsmyndighetene restriksjoner på religionsutøvelse og kulturuttrykk, eksempelvis gjennom kampanjer mot skjegg hos uighurske menn og mot skaut hos kvinnene. Dette knyttes til ”religiøs ekstremisme” og ”backwardness” (Congressional Executive Commission on China 2010b). Andre tiltak inkluderer forbud for deler av befolkningen mot å overholde ramadan (Congressional Executive Commission on China 2010c) og mot uighursk som undervisningsspråk i skolene (Schluessel 2009). Provismyndighetene og Kommunistpartiet øver dessuten stor kontroll over moskeene (se for eksempel Human Rights Watch & Human Rights in China 2005).

Human Rights Watch rapporterer også om brenning av uighurspråklige bøker og restriksjoner på tradisjoner rundt bryllup, begravelser og pilegrimsferder. Samfunnskontrollen har ifølge Human Rights Watch (2011a, s. 49) blitt intensifert etter opprørene i juli 2009, og organisasjonen karakteriserer dagens Xinjiang som en politistat hvor folk lever i frykt for arrestasjon ved det minste tegn på illojalitet mot Beijing.

Samtidig har årene som del av Folkerepublikken brakt vekst og utvikling til Xinjiang. Beijing har investert store summer i regionen blant annet gjennom ”Develop the West”-kampanjen, og levestandarden har steget for alle i Xinjiang, selv om godene er ulikt fordelt (se for eksempel Toops 2004).

2. PROTESTENE I JULI 2009

I juni 2009 kom det til slåssing mellom han-kinesere og uighurer ved en leketøysfabrikk i Shaoguan, i provinsen Guangdong i det subtropiske sørøst-Kina – nesten 400 mil fra Xinjiang. Som ledd i en regjeringsstyrt kampanje, hadde flere

hundre uighurer flyttet dit for å jobbe i den travle eksportindustrien (Watts 2009). De store språklige og kulturelle forskjellene og det ganske plutselige innrykket av de mange uighurene forårsaket en del gnisninger og etter at det ble satt ut rykter om at uighurske menn hadde voldtatt 2 han-kinesiske kvinner ved fabrikkene, brøt det ut slåsskamper. I ettertid har rapportene om antall døde og sårede variert, men offisielle tall sier at 2 uighurer ble drept og 118 personer ble skadd (Watts 2009; Congressional Executive Commission on China 2009). Myndighetene annonserte også at ryktene om voldtekten av de 2 kvinnene var falske, satt ut av en forulempet tidligere arbeider ved fabrikkene. Denne arbeideren var den eneste som ble arrestert etter tumultene, og dette – sammen med blodige bilder og videoklipp på Internett – resulterte i oppfordringer over Internett og e-post om at uighurer i Xinjiang måtte protestere.

De fleste kilder (se for eksempel Watts 2009; Human Rights Watch 2009b; Amnesty International 2010) sier at det hele begynte som fredelige demonstrasjoner i Urumqi kvelden 5. juli 2009, med krav om at drapet på de to uighurene i Guangdong måtte etterforskes behørig og de skyldige straffes deretter. Demonstrasjonene utartet dog snart til angrep på tilfeldige han-kinesere. Seinere formet grupper av han-kinesere gjenger som gikk til hevnangrep på like tilfeldige uighurer. I løpet av de to døgnene mellom 5. og 7. juli ble et ukjent antall mennesker drept og såret. De offisielle tallene er satt til 197 drepte, hvorav 134 (Human Rights Watch 2009a) eller 156 (Amnesty International 2010) var han-kinesere. Mer enn 1700 personer ble såret (Amnesty International 2010). Det finnes andre estimerer over både antall og etnisk fordeling for disse tallene, og Uyghur American Association (2009) har sitert øyevitner som forteller om utenomrettslige henrettelser begått av kinesiske sikkerhetsstyrker under opprørene. For detaljerte beskrivelser av hendelsesforløpet, se også Human Rights Watch 2009b og Amnesty International 2010.

3. ETTER PROTESTENE

Kinesiske myndigheter satte inn store styrker for å slå ned protestene og gjenopprette ro og orden. Urolighetene varte likevel i to døgn. I dagene som fulgte arresterte kinesiske myndigheter hundrevis av mistenkte demonstranter (Human Rights Watch 2009a). Amnesty International (2010) rapporterer at myndighetene i alt anholdt mer enn 1400 personer i etterkant av protestene. Human Rights Watch (2009b) og Amnesty International (2010) kaller flere av arrestasjonene for tvungne forsvinninger (*enforced disappearances*) siden kinesiske myndigheter i mange tilfeller nektet å opplyse om hva som hadde skjedd med personer som hadde blitt anholdt.

I tida som fulgte iverksatte kinesiske myndigheter en omfattende blokade av Internett- og telefontjenester i Xinjiang. Dette gjorde det umulig for de fleste å ringe, sende tekstmeldinger eller kommunisere over Internett. Denne blokaden besto i hovedsak ut 2009, deretter ble kinesiske sider gradvis åpnet igjen. Mange uighurspråklige nyhets- og diskusjonsportaler forble stengt gjennom 2010 (Ng 2010; Human Rights Watch 2011a; Committee to Protect Journalists 2011). Reporters Without Borders (2010) har kalt telefon- og Internettblokaden i Xinjiang for “the longest-ever case of government censorship of this kind.”

Ifølge Human Rights Watch (2001a, s. 35) rettferdiggjorde myndighetene blokaden som et middel for å ”forhindre volden i å spre seg til andre steder”. Myndighetene har erklært at opprørene var initiert og organisert fra utlandet, mer bestemt fra den Tysklands-baserte World Uyghur Congress, og at denne organisasjonen skulle ha brukt Internett til å rekruttere og organisere folk til disse opprørene (se for eksempel Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China 2009; Zhao & Zhou 2009). World Uyghur Congress, ved president Rebiya Kadeer, har benektet dette (se for eksempel Amnesty International 2010).

I april 2010 ble provinsens partisjef Wang Lequan – kjent som ei jernhånd, særlig i etniske og religiøse spørsmål – erstattet av Zhang Chunxian. Noe av det første Zhang gjorde som partisjef, var å gjenopprette tilgangen til Internett i provinsen (Ng 2010). Likevel er det lite som tyder på at dette innvarsler en oppmyking av situasjonen i regionen. Organisasjonen Human Rights in China hevder, i likhet med Human Rights Watch (2011a), at situasjonen i regionen ikke har blitt lettere enn den var før juli 2009. Organisasjonen beskriver fremdeles forholdene som ”extreme hardline”, også fordi posisjoneringen før Kommunistpartiets kongress i 2012 allerede har begynt og fordi ingen deltakere i denne maktkampen vil vise seg svake på nasjonal enhet og sikkerhet (Human Rights in China, telefonmøte 2010). En ting som da ikke kan tillates, er protester mot regimet enten disse finner sted i gatene eller i andre fora, som for eksempel på Internett. Det at nettilgangen er gjenopprettet, betyr heller ikke at den generelle sensuren og overvåkingen av Internettet har opphørt.

Det er et stort antall protester (eller ”mass incidents”, som kinesiske myndigheter kaller dem) i Kina hvert år, og myndighetene er svært bekymret over disse. Kommunistpartiet ser denne folkelige uroen og misnøyen som en stor trussel mot regimet og følgelig mot partiets maktmonopol. Forskning fra Qinghua-universitetet i Beijing viser at Kina i 2009 brukte 514 milliarder yuan (NOK 454 milliarder) på intern stabilitet (*quanguo neibao*), en sum som bare overskrides av militærbudsjettet på 532 milliarder yuan (Guan u.å.). The Guardian rapporterer i januar 2011 at kinesiske myndigheter nå har satt hele Urumqi, en by som fra før av har mange overvåkningskameraer, under ”full overvåkning” og at overvåkingen i sensitive områder av byen er ”seamless”, i den betydning at det ikke finnes blinde flekker.

3.1 DOMSAVSIKELSER ETTER PROTESTENE OG RETTSSIKKERHET I XINJIANG

3.1.1 Domsavsigelser

Myndighetene i Xinjiang har opplyst at 198 personer ble dømt i 97 rettsaker etter urolighetene i juli. Imidlertid ble langt fra alle disse rettsakene holdt for åpne dører, og mange domsavsigelser ble heller ikke referert i media (Congressional Executive Commission on China 2010a). Congressional Executive Commission on China har gjennomført omfattende søk i kinesiske medier, men har kun funnet rapporter om 26 slike saker med totalt 76 involverte personer. Komiteen sier også at kinesiske myndigheter skal ha forsøkt å kontrollere hvordan journalister dekket enkelte av disse 26 sakene. Guvernør i Xinjiang, Nur Bekri, har bekreftet antall domfelte til 198, men i januar 2011 rapporterte Congressional Executive Commission on China (2011c) at:

Since [March 2010], official media and Chinese government sources appear to have provided no detailed information on subsequent cases related to the

July 2009 events, although Nur Bekri said in March 2010 that trials were ongoing.

Ifølge en rapport fra Congressional Executive Commission on China (2011b) er det uklart hvorvidt det fortsatt pågår rettssaker i forbindelse med protestene i juli 2009. Dette illustrerer noe av den manglende åpenheten i rettspleien i Xinjiang.

Ifølge Amnesty International (2011) har mange uighurer etter opprørene blitt dømt til harde straffer for å ha "satt statens sikkerhet i fare", uten faktisk å ha gjort annet enn å gi intervjuer til media eller publisere artikler på Internett. Organisasjonen siterer kinesiske myndigheter på at 376 saker om "endangering state security" ble prøvd i Xinjiang i 2010, hvorav "noen" var forbundet med protestene i Urumqi i juli 2009. Amnesty International hadde ikke opplysninger om hvilke kjennelser som ble truffet i disse sakene, men den amerikanske Dui Hua Foundation (2011) uttaler at det er "safe to conclude that the overwhelming majority were convicted".

Å "sette statens sikkerhet i fare" er et kapittel i den kinesiske straffeloven som i 1997 erstattet "hooliganism" og "kontrarevolusjonære forbrytelser". Det er en elastisk paragraf med vagt formulerte forbrytelser som ofte brukes for å slå ned på politisk dissens (Dui Hua Foundation 2008; Economic and Social Council of the UN 2006). Ifølge Dui Hua Foundation (2011) finner halvparten av alle Kinas rettssaker om statens sikkerhet sted i Xinjiang.

Å sette statens sikkerhet i fare kan gi dødsstraff i Kina. Antallet idømte og iverksatte dødsstraffer hemmeligholdes i Kina og det har heller ikke kommet offisielle tall for hvor mange som er dømt til andre straffer etter urolighetene i 2009. Amnesty International (2010) kjenner likevel til at minst 9 personer har blitt henrettet og minst 26 dømt til døden eller til døden med 2 års utsettelse, noe som i praksis oftest betyr livsvarig fengsel. Utover dette er lite kjent når det gjelder domsavsigelser.

Det hører med at også uighurske journalister og webadministratorer har blitt fengslet for å ha skrevet eller uttalt seg om urolighetene. Minst sju personer har blitt dømt etter paragrafen om statens sikkerhet etter blant annet å ha postet artikler på Internett og gitt intervjuer til utenlandsk presse, ifølge Committee to Protect Journalists (2011).

3.1.2 Rettssikkerhet

Rettssikkerheten i Kina er mangelfull både i henhold til nasjonale prinsipper og internasjonale standarder. Utfordringene inkluderer et politisert og ikke uavhengig rettsvesen, lav juridisk kompetanse i dommervesenet, korrupsjon, manglende innsyn samt et lavt antall forsvarsadvokater med vanskelige arbeidsforhold (se for eksempel Economic and Social Council of the UN 2006; Human Rights Watch 2009a). Organisasjoner som Human Rights in China og Amnesty International uttrykker særlig stor bekymring for rettssikkerheten i Xinjiang. Dette skyldes både den spente situasjonen der, og at saker som berører nasjonal sikkerhet og etniske minoriteter/etnisk enhet ofte hemmeligstemples under Kinas Lov om statshemmeligheter og tilhørende reguleringer (Human Rights in China, videokonferanse januar 2011). Dermed minimaliseres innsynet i disse sakene.

Amnesty International (2010) rapporterte ett år etter urolighetene at de 198 kjente domfelte var dømt i rettssaker som ikke imøtekom internasjonale krav til en

rettferdig rettergang. Amnesty International (2011) har også oppfordret kinesiske myndigheter til å frambringe informasjon for å vise at de 376 rettssakene over paragrafen om ”statens sikkerhet” i Xinjiang i 2010 var rettferdige. Dette gjør Amnesty International fordi organisasjonen mener det er vanskelig å finne informasjon om rettssakene gjennom offentlige kilder, at de tiltalte familier ikke har fått informasjon om rettssakene eller fått være tilstede i dem, og at kinesiske myndigheter i det hele tatt har gitt ut lite informasjon om de tiltalte identitet eller anklagene rettet mot dem. Kinesiske myndigheter svarer sjelden direkte på slike oppfordringer, men de er gjerne klare i sine påstander om kinesisk rettssikkerhets ufeilbarlighet². Eksempelvis uttalte talsmann for kinesisk UD, Qin Gang, 7. juli 2009 at

The actions taken by local authorities [in Xinjiang] are completely legitimate and justified and have received public support. There will be further investigation over those arrested. Our law is fair. Not a single good person will be wronged, and not a single bad person could escape (Ministry of Foreign Affairs of the People’s Republic of China 2009).

Human Rights Watch (2009a) rapporterer på sin side at “the trials of 21 defendants accused of participating in the violent July 2009 protests in Urumqi did not meet minimum international standards of due process and fair trials”. Tolv av disse sakene endte med dødsdom, tre av dem med to års utsettelse. Human Rights Watch uttaler i en annen rapport at rettssakene etter voldshandlingene i juli 2009

[...] fell short of minimum standards for the administration of justice, with restrictions on legal representation, pre-determined verdicts, failure to publicly announce or hold open trials as mandated by law – all chronic problems in China’s judicial system (Human Rights Watch 2009c).

3.1.3 Tvungne forsvinninger

I tillegg til kjente og mulige ukjente domsavsigelser, rapporterer blant andre Human Rights Watch og Amnesty International om tvungne forsvinninger. I desember 2009 ble 20 uighurske flyktninger tvangsreturnert fra Kambodsja, de forsvant i det de ankom Kina og er fortsatt forsvunnet (se punkt 4.1). Alt kinesiske myndigheter har forklart om dem, er at de skal ha vært kriminelle og involvert i juli-urolighetene. Human Rights Watch (2009b) opplyser at i slutten av august 2009 var 43 menn og gutter som ble anholdt i massearrestasjonene 6. juli, fremdeles savnet. Kinesiske sikkerhetsstyrker hadde ikke svart på gjentatte henvendelser fra deres slektninger angående hvor de savnede befant seg eller når de kunne ventes løslatt. Human Rights Watch (2009b, s. 5) anslår også det reelle tallet tvungne forsvinninger til å være “significantly higher” enn de 43 kjente.

I etterkant av urolighetene har det ikke vært mulig for organisasjoner som Human Rights Watch å spore opp de forsvunne personene. Human Rights Watch rapporterer i januar 2011 at

² I andre, mindre politisk følsomme sammenhenger (for eksempel i akademiske eller diplomatiske fora), vedgår kinesiske myndigheter gjerne at rettssystemet i landet fremdeles har mange utfordringer, at de jobber hardt med disse og at de gjerne vil utveksle erfaringer på området.

[Ongoing efforts to locate dozens of Uighur men and boys disappeared by security forces in Urumqi in the wake of the July 2009 protests there have yielded virtually no information as to their status or well-being (Human Rights Watch 2011b).

4. FORHOLD VED EVENTUELL RETUR

Ett av temaene i forespørselen som Landinfo fikk fra UDI forut for informasjonsinnhentingsreisen til Kina i november 2010, dreide seg om forhold ved eventuell retur av uighurske asylsøkere til Kina. Etter det Landinfo forstår foretar verken Norge eller andre Shengen-land i dag retur til Kina av kinesiske uighurer som har søkt asyl. Derfor vet vi lite om hvordan slike returer ville forløpe om dagens praksis eventuelt skulle endres. Spørsmålene fra UDI kan oppsummeres slik:

- *Hvis en uighursk asylsøker ikke tidligere har vært i kinesiske myndigheters søkelys og får sin søknad om asyl avslått, vil vedkommende da være i fare ved en eventuell retur til Kina?*
- *Kan det å ha søkt asyl i utlandet i seg selv sette en returnert asylsøker i fare dersom kinesiske myndigheter blir kjent med at vedkommende har søkt asyl?*
- *Hvor god oversikt kan man regne med at kinesiske myndigheter har over uighurske miljøer og personer i utlandet?*

Det foreligger svært lite informasjon om uighurer som har søkt asyl utenlands og som deretter har returnert til Kina, det være seg frivillig eller ved tvang. Kina har observatørstatus i International Organization for Migration (IOM), men i henhold til sine statutter (IOM u.å., art. 1.1.d) involverer ikke IOM seg i tvangsreturer, kun i frivillig retur. De har således ikke kjennskap til tvangsreturer av uighurer (IOM, telefonmøte november 2010).

Heller ikke FNs høykommissær for flyktninger (UNHCR) har noen befatning med tvungen retur til Kina. Organisasjonen har videre liten tilgang til grenseprovinser som Xinjiang, og har derfor liten førstehåndskunnskap om hva som foregår i området (UNHCR, møte november 2010).

Verken IOM eller UNHCR har hatt befatning med eventuelle frivillige returer av uighurer til Kina. Landinfo kjenner heller ikke til eksempler på frivillig retur av uighurske asylsøkere til Kina. Derimot finnes det kunnskap om nylige tvangsreturer fra noen av Kinas naboland, se nedenfor.

4.1 NYLIGE RETURER FRA KAMBODSJA OG LAOS

Som nevnt ovenfor, kjenner ikke Landinfo til returer av uighurer til Kina fra Shengen-land. Derimot finnes det kjente tilfeller av retur fra andre land. Kambodsja returnerte 20 uighurer til Kina i desember 2009, trass i at landet har undertegnet Flyktningkonvensjonen. UNHCR var klare til å gjennomgå uighurenes saker sammen med kambodsjanske myndigheter, men ble forhindret i dette gjennom den plutselige tvangsreturen av disse personene til Kina. UNHCR har sterkt beklaget tilbakesendelsen overfor kambodsjanske myndigheter (UNHCR 2009).

Temanotat **Kina: Xinjiang. Protestene i 2009 og forhold ved eventuell retur.**

De 20 returnerte uighurene, hvorav 2 var barn, forsvant umiddelbart etter hjemsendelsen til Kina og verken uavhengige organisasjoner eller andre lands myndigheter har kunnet finne ut av hvor de er. En ubekreftet melding fra januar 2010 gikk ut på at noen av dem skulle ha blitt dømt, blant annet til døden, i en domstol i Xinjiang (Human Rights Watch 2011b). Kinesiske myndigheter uttalte på en pressekonferanse i juni 2010 at de hadde ”funnet” at 3 av disse uighurene var ”terrorister på rømmen” (Global Times 2010), men utover dette har de ikke gitt noen informasjon om hvor disse 20 personene befinner seg eller hvordan de har det (Human Rights Watch 2010; Congressional Executive Commission on China 2011a). Med appell til større offentlig åpenhet, har UNHCR (møte i Beijing 2010) bedt kinesiske myndigheter om å redegjøre for gruppa, men uten resultater så langt.

Én av de til sammen 22 uighurene som kom til Kambodsja i 2009, Memet Eli Rozi, klarte å komme seg til Laos og unngikk slik å bli tvangsreturnert sammen med de andre. Han ble likevel sendt tilbake til Kina av laotiske myndigheter i mars 2010, og etter lange avhør i den sørkinesiske provinsen Yunnan forsvant også han. Hans kone har ikke hørt fra ham siden, men hun tror han kan være i et arresteringscenter i Kashgar sør i Xinjiang (Hoshur 2010). Denne rapporten i Radio Free Asia er basert på et intervju med hans kone og lite annen informasjon har kommet ut om ham (Congressional Executive Commission on China 2011a).

Disse tilbakesendelsene tyder på at Kina har makt til å øve stort press på fattigere land som Laos og Kambodsja, som er økonomisk avhengige av gode relasjoner til Kina. De viser også at uighurer som returneres til Kina kan stå uten rettsbeskyttelse og at tvungne forsvinninger av returnerte asylsøkere finner sted.

4.2 TIDLIGERE RETURER FRA ANDRE NABOLAND

Amnesty International (2004) har dokumentert en rekke returer og utleveringer av uighurske flyktninger og asylsøkere til Kina på begynnelsen av 2000-tallet. Organisasjonen hevder at slike saker har økt i antall etter 11. september 2001 og at enkelte utleveringer er initiert og effektivert av kinesiske myndigheter selv.

Blant de tilfellene Amnesty International har dokumentert eller estimert, er

- én dokumentert retur fra Nepal i 2002 hvor vedkommende deretter ble henrettet. Situasjonen var uviss for to eller tre andre personer som kan ha blitt returnert samtidig
- minst sju dokumenterte tvangsreturer fra Pakistan mellom 2002 og 2004. På rapporteringstidspunktet var det fortsatt ukjent hva som videre hadde skjedd med disse.
- anslagsvis 20 og 50 returnerte fra henholdsvis Kasakhstan og Kirgisistan ”in recent years” forut for 2004, men her var det umulig for Amnesty International med sikkerhet å fastslå antallet. Heller ikke var det mulig for Amnesty International å finne informasjon om tilholdssted, eventuelle rettssaker samt bevisførsel og domfellelse der.

Amnesty International er således bekymret for at ”krigen mot terror” og kampen mot de ”three evils” resulterer i ”alvorlige og vidtrekkende menneskerettsbrudd mot uighurene i [Xinjiang]”. De er også bekymret for tortur, manglende rettssikkerhet og

mulige henrettelser av returnerte flyktinger og asylsøkere, samt for den generelle mangelen på informasjon fra myndighetene (Amnesty International 2004, s. 38).

Human Rights In China har identifisert 20 uighurer som ble utlevert fra Kasakhstan til Kina i perioden 1997-2004 og de vet deretter om 1 tilfelle i 2006 og 2 tilfeller i 2007. Lite er likevel kjent om hva som har skjedd med personene som ble returnert i disse sakene og Human Rights In China er bekymret for hva som kan ha skjedd under og etter disse returprosessene (Human Rights In China, videokonferanse 2011).

FNs komité mot tortur uttalte i sine konkluderende bemerkninger om Kasakhstan i 2008 at komitéen var

particularly concerned at allegations of forcible return of asylum-seekers [...] from China and the unknown conditions, treatment and whereabouts of persons returned following their arrival in the receiving country (OHCHR 2008).

4.3 MENNESKERETTSORGANISASJONERS VURDERINGER AV EVENTUELL RETUR TIL KINA

Under og etter informasjonsinnhentingsreisen til Kina i november 2010, har Landinfo hatt samtaler med forskjellige organisasjoner, deriblant Human Rights in China og Amnesty International, om hvordan de ville vurdere en eventuell retursituasjon for ikke politisk aktive uighurer som måtte ha oppholdt seg i Europa over noen tid.

På spørsmål fra Landinfo, sa Amnesty International (e-post, november 2010) at det var deres vurdering at en uighur som hadde søkt asyl i utlandet, og som deretter ble returnert, ville kunne få problemer selv om han eller hun ikke hadde hatt noen tidligere befatning med kinesiske myndigheter eller hadde en fortid som uighur-aktivist eller lignende.

Amnesty International baserer sin analyse blant annet på utsagn og personlige historier fra uighurer som av forskjellige årsaker bor utenfor Kina og Xinjiang. Mange av disse er utenlands på helt regulære opphold, de er eksempelvis studenter eller forretningsfolk, men de forteller om avhør på flyplassen ved ankomst Kina, stort press for å bistå kinesiske myndigheter med informasjon om andre uighurer i utlandet og deres eventuelle organisasjoner og politiske aktiviteter, samt inndragelse av pass som et pressmiddel for å oppnå slik informasjon. Siden det er viktig for mange av disse å få reise ut igjen til riktig tid, kan dette legge et stort press på dem for å utlevere informasjon om andre uighurer.

Ifølge Amnesty International (e-post, november 2010) anser kinesiske myndigheter det som sannsynlig at uighurer som over noen tid har oppholdt seg utenlands, og særlig i Europa, vil ha kommet i kontakt med og muligens utviklet sympati for og/eller deltatt i aktiviteter med grupperinger som jobber for uighursk selvbestemmelsesrett. Kinesiske myndigheter har som nevnt ovenfor anklaget slike grupper – i første rekke World Uyghur Congress under ledelse av Rebiya Kadeer – for å ha initiert protestene i Urumqi i juli 2009, noe disse har benektet.

Amnesty International påpeker videre at uighurer som har blitt tvangsreturnert til Kina, men som har klart å forlate landet igjen, har rapportert om tortur, vilkårlig fengsling og anklager om at de skulle ha "sveket Moderlandet" gjennom sine

handlinger i utlandet³. Amnesty International mener at disse personenes asylsøknad i seg selv er grunn for kinesiske myndigheter til å mistenke dem for ”kriminelle” aktiviteter eller intensjoner (Amnesty, e-post november 2010). Rebiya Kadeer (som sitert i Hoshur 2010) har uttalt at Beijing anser alle uighurer som flykter fra Kina for å være kriminelle.

Human Rights In China (telefonmøte, desember 2010) mener at handlinger som å søke asyl i utlandet kan bety negativ omtale for Kina og det er således noe myndighetene ikke ser blidt på. Organisasjonen opplyser også at både ministeriet for offentlig sikkerhet og Utenriksdepartementet gjerne involveres når en person returnerer til Kina uten å kunne vise til regulær utreise og/eller med uklart passhistorikk⁴, og dette gjør at sakene straks politiseres (Human Rights In China, telefonmøte desember 2010). Human Rights In China ville derfor være bekymret for personens rettssikkerhet og for manglende innsyn og kontrollmekanismer i en retursituasjon. Denne bekymringen bygger mye på utleveringer organisasjonen kjenner til fra andre land i Shanghai Cooperation Organization⁵ (hovedsakelig Kasakhstan) (Human Rights In China, videokonferanse januar 2011).

Ifølge Human Rights In China (telefonmøte, 2010) anser kinesiske myndigheter mange av uighurenes kulturelle og religiøse handlinger som politiske, som for eksempel det å snakke morsmålet (uighursk) eller å be i moskeen. Organisasjonen forteller at uighurer i mange tilfeller er utsatt kun fordi de er uighurer. På bakgrunn av disse faktorene mener Human Rights In China at uighurers fundamentale rettigheter og frihet, samt liv og helse kan være i fare ved retur også uten en personlig politisk historie.

I forbindelse med returen av de ovennevnte 20 uighurene fra Kambodsja, uttalte Human Rights Watch i desember 2010 at ”Uighurs deported to China are at clear risk of torture”.

Det er således enighet blant disse organisasjonene om at retur til Kina er utrygt for uighurer som har søkt om asyl eller annet opphold i utlandet, både fordi de kan utsettes for forhør, arrestasjon eller forsvinninger, fordi de kan presses til å gi opplysninger om andre uighurer og fordi prosessen i seg selv mangler innsyns- og kontrollmekanismer.

4.4 KINESISKE MYNDIGHETERS OVERSIKT OVER EKSLIMLJØER

Det finnes en del informasjon som tyder på at kinesiske myndigheter har relativt god oversikt over egne borgere mange steder i utlandet, og at de ikke minst er interessert i dissidenter og religiøse og etniske minoritetsgrupperinger (se for eksempel ABC 2005; Stark 2009). Myndighetene skaffer seg slik informasjon blant annet gjennom uighurer som fungerer som informanter eller agenter i utlandet. I 2009 ble en uighur med dobbelt svensk-kinesisk statsborgerskap arrestert i Sverige og dømt til 22

³ Amnesty sier ikke fra hvilke(t) land disse først ble returnert, men muligens dreier det seg om et (eller flere) av landene i Shanghai Cooperation Organization.

⁴ Det kan være vanskelig eller tidvis umulig for uighurer å få utstedt pass (Radio Free Asia 2010; Radio Free Asia 2011).

⁵ Shanghai Cooperation Organization består av Kina, Russland, Kasakhstan, Kirgisistan, Tadjikistan og Uzbekistan.

måneders fengsel for å ha spionert på uighurer i Sverige og å ha utlevert informasjon om disses aktiviteter til den kinesiske staten (se for eksempel Goldstein 2009; Bengtsson 2010). Ifølge Goldstein (2009) er det ca. 100 uighurer i Sverige, mens det ifølge Weiby (2010) skal være ca. 600 uighurer i Norge.

5. OPPSUMMERING

Urolighetene i Xinjiangs hovedstad Urumqi i juli 2009 førte til mange sårede og drepte. Det hersker uenighet om det eksakte antallet. Det samme gjelder antall rettssaker og antall tiltalte og dømte i etterkant av urolighetene. Mye er også ukjent om hvilke dommer som ble avsagt. I tillegg kommer et antall forsvinninger som heller ikke er blitt gjort rede for.

I forhold til siste halvdel av 2009, er situasjonen i Xinjiang nå mer normalisert og Internett og telefontjenester er på plass igjen. Dette betyr likevel ikke at situasjonen i Xinjiang er harmonisk eller en gang sammenlignbar med den i Kinas østlige kjerneprovinser. Mistro og misnøye basert på etniske, religiøse, politiske og økonomiske forskjeller ulmer fortsatt under overflaten og myndighetene holder hard kontroll med samfunnet, blant annet gjennom utbredt overvåkning. Provinsen kalles av noen en politistat (Human Rights Watch 2011a).

Medie- og pressesensuren er omfattende i Kina, og Xinjiang er intet unntak. I kinesisk lovgivning kan i tillegg emner som klassifiseres som etniske anliggender eller som viktige for statens sikkerhet hemmeligstemples. Derfor kommer lite informasjon ut om hva som faktisk skjer i Xinjiang. Dette muliggjør også slikt som forsvinningen av de til sammen 21 uighurene som ble returnert fra Laos og Kambodsja i 2009.

Returene fra Kasakhstan, Laos og Kambodsja var tvungne returer. Landinfo kjenner ikke til frivillige returer av uighurer til Kina. Det er likevel mulig å gjøre seg opp et bilde basert på det blant annet Amnesty International (e-post, 2010) og Human Rights In China (videokonferanse, 2011) forteller om hvordan uighurer med ordinært opphold i utlandet utsettes for mistanke og avhør når de reiser hjem, på den oversikten kinesiske myndigheter ser ut til å ha over eksiluighurske miljøer, på den mangelfulle rettsikkerheten og på det manglende innsynet i forvaltningen, særlig av etnisk relaterte saker, i Xinjiang. FNs komité mot tortur har også uttrykt bekymring over dette (OHCHR 2008). Bildet tyder på at retur av uighurer med eller uten opposisjonell eller asylrelatert historikk kan få følger som avhør, arrest, tortur og forsvinninger.

6. REFERANSER

6.1 SKRIFTLIGE KILDER

- ABC, dvs. Australian Broadcasting Corporation (2005, 7. juni). More claims of Chinese spying emerge. *ABC*. Tilgjengelig fra <http://www.abc.net.au/lateline/content/2005/s1408571.htm> [lastet ned 26. januar 2011]
Utskrift av et TV-program.
- Amnesty International (2004, 6. juli). *People's Republic of China: uighurs fleeing persecution as China wages its "war on terror"*. London: Amnesty International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/info/ASA17/021/2004/en> [lastet ned 3. mars 2011]
- Amnesty International (2010, 2. juli). *"Justice, justice". The July 2009 Protests in Xinjiang, China*. London: Amnesty International International. Tilgjengelig fra <http://www.amnesty.org/en/library/info/ASA17/027/2010/en> [lastet ned 11. januar 2011]
- Amnesty International (2011, 17. januar). *China must show Xinjiang unrest trials were fair*. London: Amnesty International International. Tilgjengelig fra <http://amnesty.org/en/library/asset/ASA17/004/2011/en/d854d9fc-cdf3-4047-a7c9-bded9262e3fe/asa170042011en.html> [lastet ned 20. januar 2011]
- Bengtsson, H. (2010, 22. september). Højt straff för spiondömd kines. *Epoch Times Sverige*. Tilgjengelig fra <http://www.epochtimes.se/articles/2010/09/22/19964.html> [lastet ned 26. januar 2011]
- Committee to Protect Journalists (2011, 15. februar). *Attacks on the Press 2010: China*. New York: Committee to Protect Journalists. Tilgjengelig fra <http://cpj.org/2011/02/attacks-on-the-press-2010-china.php> [lastet ned 16. februar 2011]
- Congressional Executive Commission on China (2009, 6. august). *Xinjiang Authorities Forcefully Suppress Demonstration, Restrict Free Flow of Information*. Washington, DC: Congressional Executive Commission on China. Tilgjengelig fra <http://www.cecc.gov/pages/virtualAcad/index.phpd?showsingel=125582> [lastet ned 3. februar 2011]
- Congressional Executive Commission on China (2010a, 26. mars). *198 People in Xinjiang Reportedly Sentenced in Trials Marked By Lack of Transparency*. Washington, DC: Congressional Executive Commission on China. Tilgjengelig fra <http://www.cecc.gov/pages/virtualAcad/index.phpd?showsingel=137197> [lastet ned 20. januar 2011]

- Congressional Executive Commission on China (2010b, 18. oktober). *Xinjiang Authorities Target Beards, Veils in Campaigns To Tighten Control Over Religion*. Washington, DC: Congressional Executive Commission on China. Tilgjengelig fra <http://www.cecc.gov/pages/virtualAcad/index.phpd?showsingle=147641> [lastet ned 21. januar 2011]
- Congressional Executive Commission on China (2010c, 20. oktober). *Authorities Continue to Restrict Ramadan Observance in Xinjiang*. Washington, DC: Congressional Executive Commission on China. Tilgjengelig fra <http://www.cecc.gov/pages/virtualAcad/index.phpd?showsingle=146539> [lastet ned 21. januar 2010]
- Congressional Executive Commission on China (2010d, 20. oktober). *Discriminatory Job Hiring Practices Continue in Xinjiang*. Washington, DC: Congressional Executive Commission on China. Tilgjengelig fra <http://www.cecc.gov/pages/virtualAcad/index.phpd?showsingle=145894> [lastet ned 21. januar 2011]
- Congressional Executive Commission on China (2011a, 7. januar). *New Information Available on Uyghur Asylum Seeker, Status of Others Remains Unknown*. Washington, DC: Congressional Executive Commission on China. Tilgjengelig fra <http://www.cecc.gov/pages/virtualAcad/index.phpd?showsingle=151928> [lastet ned 20. januar 2011]
- Congressional Executive Commission on China (2011b, 19. januar). *Xinjiang's First Large-Scale Training Class for Ethnic Minority Lawyers Stresses Meeting Political Goals*. Washington, DC: Congressional Executive Commission on China. Tilgjengelig fra <http://www.cecc.gov/pages/virtualAcad/index.phpd?showsingle=151722> [lastet ned 21. januar 2011]
- Congressional Executive Commission on China (2011c, 20. januar). *New Information on Sentences Emerges as Official Information on Xinjiang Trials Remains Limited*. Washington, DC: Congressional Executive Commission on China. Tilgjengelig fra <http://www.cecc.gov/pages/virtualAcad/index.phpd?showsingle=152508> [lastet ned 7. februar 2011]
- Dui Hua Foundation (2008, 16. mars). Statistics Show Chinese Political Arrests Rose Again in 2007. *Dui Hua News* [blogg]. Tilgjengelig fra <http://www.duihua.org/2008/03/statistics-show-chinese-political.html> [lastet ned 4. februar 2011]
- Dui Hua Foundation (2011, 20. januar). Xinjiang Court Offers First Indicator of State Security Stats for 2010. *Dui Hua Human Rights Journal* [blog]. Tilgjengelig fra <http://www.duihuahrjournal.org/2011/01/xinjiang-court-offers-first-indicator.html> [lastet ned 2. februar 2011]
- Economic and Social Council of the UN (2006, 10. mars). *Civil and Political Rights, Including the Question of Torture and Detention. Report of the*

Special Rapporteur on torture and other cruel, inhuman or degrading treatment of punishment, Manfred Nowak. Geneve: FN. Tilgjengelig fra <http://www.universalhumanrightsindex.org/documents/844/813/document/en/pdf/text.pdf> [lastet ned 7. februar 2011]

- Global Times (2010, 24. juni). China cracks terrorist ring in Xinjiang. *Global Times*. Tilgjengelig fra <http://china.globaltimes.cn/society/2010-06/545031.html> [lastet ned 25. februar 2011]
- Goldstein, R. (2009, 14. juli). Is China spying on Uighurs abroad? *Christian Science Monitor*. Tilgjengelig fra <http://www.csmonitor.com/World/Asia-Pacific/2009/0714/p06s12-woap.html> [lastet ned 26. januar 2011]
- Guan, W. (u.å.). Tianjia weiwen bushi changjiu zhi ji [Skyhøye stabilitetsbudsjetter er ikke en langsiktig strategi]. *Social Science Weekly*. Tilgjengelig fra www.shekebao.com.cn/shekebao/node197/node206/userobject1ai2703.html [lastet ned 18. januar 2011]
- The Guardian (2011, 25. januar). China puts Urumqi under 'full surveillance'. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/world/2011/jan/25/china-urumqi-under-full-surveillance> [lastet ned 3. februar 2011]
- Hoshur, S. (2010, 15. desember). Laos Deports Seven Uyghurs. *Radio Free Asia*. Tilgjengelig fra <http://www.rfa.org/english/news/uyghur/deport-12152010183037.html> [lastet ned 20. januar 2010]
- Human Rights Watch & Human Rights in China (2005, 11. april). *Devastating Blows. Religious Repression of Uighurs in Xinjiang*. New York: Human Rights Watch & Human Rights in China. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/reports/2005/04/11/devastating-blows-0> [lastet ned 21. januar 2011]
- Human Rights Watch (2009a, 15. oktober). *China: Xinjiang Trials Deny Justice*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2009/10/15/china-xinjiang-trials-deny-justice> [lastet ned 14. januar 2011]
- Human Rights Watch (2009b, 20. oktober). "We Are Afraid to Even Look for Them". *Enforced Disappearances in the Wake of Xinjiang's Protests*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/reports/2009/10/22/we-are-afraid-even-look-them> [lastet ned 11. januar 2011]
- Human Rights Watch (2009c, 22. desember). *China: Forcibly Returned Uighur Asylum Seekers at Risk*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2009/12/22/china-forcibly-returned-uyghur-asylum-seekers-risk> [lastet ned 8. februar 2011]
- Human Rights Watch (2010, 17. desember). *China: Account for "Disappeared" Uighurs*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2010/12/17/china-account-disappeared-uyghurs> [lastet ned 19. januar 2010]

- Human Rights Watch (2011a, 11. januar). *Promises Unfulfilled. An Assessment of China's National Human Rights Action Plan*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/reports/2011/01/11/promises-unfulfilled> [lastet ned 2. februar 2011]
- Human Rights Watch (2011b, 17. januar): *Hu's Missing*. New York: Human Rights Watch. Tilgjengelig fra <http://www.hrw.org/en/news/2011/01/17/hu-missing> [lastet ned 8. februar 2011]
- IOM, dvs. International Organization for Migration (u.å.). *Constitution of the International Organization for Migration*. Geneve: IOM. Tilgjengelig fra http://www.iom.int/jahia/webdav/site/myjahiasite/shared/shared/mainsite/about_iom/iom_constitution_eng_booklet.pdf [lastet ned 24. januar 2011]
- Landinfo (2009, 19. mai). *Kina: Uighurene i Xinjiang*. Oslo: Landinfo. Tilgjengelig fra <http://landinfo.no/id/1372.0> [lastet ned 3. februar 2011]
- Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China (2009, 8. juli). *Foreign Ministry Spokesperson Qin Gang's Regular Press Conference on July 7, 2009*. Beijing: Ministry of Foreign Affairs of the People's Republic of China. Tilgjengelig fra <http://www.mfa.gov.cn/eng/xwfw/s2510/2511/t571882.htm> [lastet ned 13. februar 2011]
- Ng, T.W. (2010, 15. mai). Full internet access restored in Xinjiang. *South China Morning Post*. [Betalingstjeneste]. Tilgjengelig fra <http://archive.scmp.com/gotoshowarticles.php?artid=20100515946561597> [lastet ned 11. januar 2011]
 Betalingstjeneste. Artikkelen er arkivert og ikke lenger tilgjengelig på nettstedet.
- OHCHR, dvs. United Nations Office of the High Commissioner for Human Rights (2008, 21. november). *Committee against Torture concludes forty-first session*. Geneve: OHCHR. Tilgjengelig fra <http://www.ohchr.org/FR/NewsEvents/Pages/DisplayNews.aspx?NewsID=7560&LangID=F> [lastet ned 15. februar 2011]
- Radio Free Asia (2010, 10. september). 'No Passports' For Uyghurs. *Radio Free Asia*. Tilgjengelig fra <http://www.rfa.org/english/news/china/passports-09102010102104.html> [lastet ned 4. mars 2011]
- Radio Free Asia (2011, 28. februar). Uyghurs Targeted Amidst Reform Call. *Radio Free Asia*. Tilgjengelig fra <http://www.rfa.org/english/news/uyghur/reform-02282011114853.html> [lastet ned 4. mars 2011]
- Reporters Without Borders (2010, 19. mai). *Open Letter to the Xinjiang's Party Secretary*. Paris: Reporters Without Borders. Tilgjengelig fra <http://en.rsf.org/china-open-letter-to-the-xinjiang-s-20-05-2010,37527.html> [lastet ned 2. februar 2011]

- Schluessel, E. T. (2009, desember). History, identity, and mother-tongue education in Xinjiang. *Central Asian Survey*, 28(4), 383–402.
- Stark, H. (2009, 24. november). Germany Suspects China of Spying on Uighur Expatriates. *Der Spiegel Online*. Tilgjengelig fra <http://www.spiegel.de/international/germany/0,1518,663090,00.html> [lastet ned 26. januar 2011]
- Teichman, E. (1937). *Journey to Turkistan*. London: Hodder and Stoughton.
- Toops, S. (2004, mai). *Demographics and Development in Xinjiang after 1949*. Washington: East West Center. Tilgjengelig fra <http://www.eastwestcenter.org/fileadmin/stored/pdfs/EWCWwp001.pdf> [lastet ned 8. februar 2011]
- UNHCR (2009, 19. desember). *UNHCR deplores deportation of asylum-seekers before claims heard*. Geneve: UNHCR. Tilgjengelig fra <http://www.unhcr.org/cgi-bin/texis/vtx/search?page=search&docid=4b2f3b9b9&query=cambodia%20uighurs> [lastet ned 19. januar 2011]
- Uyghur American Association (2009, 20. juli). *Unrest in East Turkestan: What China is Not Telling the Media*. Washington, DC: Uyghur American Association. Tilgjengelig fra <http://www.uyghuramerican.org/articles/3304/1/Unrest-in-East-Turkestan-What-China-is-Not-Telling-the-Media/index.html> [lastet ned 15. februar 2011]
- Watts, J. (2009, 10. juli). Old suspicions magnified mistrust into ethnic riots in Urumqi. *The Guardian*. Tilgjengelig fra <http://www.guardian.co.uk/world/2009/jul/10/china-riots-uyghurs-han-urumqi> [lastet ned 11. januar 2011]
- Weiby, H.E. (2010, 8. juli). -Trist at en uigur er innblandet. *NRK*. Tilgjengelig fra <http://www.nrk.no/nyheter/norge/1.7202713> [lastet ned 26. januar 2011]
- Wines, M. (2009, 10. juli). A Strongman Is China's Rock in Ethnic Strife. *The New York Times*. Tilgjengelig fra <http://www.nytimes.com/2009/07/11/world/asia/11xinjiang.html?scp=1&sq=@A%20strongman@&st=cse> [lastet ned 21. januar 2011]
- Zhao, Y. & Zhou, Y. (2009, 6. juli). Commentary: Riot a catastrophe for Xinjiang. *China View*. Tilgjengelig fra http://news.xinhuanet.com/english/2009-07/06/content_11662490.htm [lastet ned 2. februar 2011]

6.2 MUNTlige KILDER

- Amnesty International. E-post 30. november 2010.
- Human Rights In China. Telefonmøte 1. desember 2010.
- Human Rights In China. Videokonferanse 26. januar 2011.
- IOM, dvs. International Organization for Migration. Telefonmøte november 2010.
- UNHCR Beijing. Møte 3. november 2010.